

Realizacja podstawy programowej wychowania przedszkolnego w środowisku przyrodniczym

Program wychowania przedszkolnego powinien odnosić się do obowiązujących zapisów podstawy programowej wychowania przedszkolnego określonych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017.

Rozszerzenie programu wychowania przedszkolnego o edukację dzieci w naturalnym środowisku przyrodniczym polegać będzie na uszczegółowieniu zapisów podstawy programowej i odniesieniu ich do kontekstu realizacji programu „Dzieci mają wychodne”, czyli cotygodniowych kilkunastogodzinnych wyjść z dziećmi w środowisko przyrodnicze, niezależnie od pogody. Te działania nazywamy „Edukacją na Wychodnym”.

Poniżej przedstawiamy zapisy podstawy programowej, gdzie na niebiesko zostały zaznaczone te fragmenty, które mają odniesienie do Edukacji na Wychodnym oraz nasze komentarze (prawa kolumna w tabeli), propozycje dodatkowych zapisów do programu wychowania przedszkolnego, a także rekomendacje dotyczące realizacji programu przez nauczyciel(k)i.

Zadania przedszkola

L.p.	Zadania przedszkola	Komentarze – realizacja Edukacji na wychodnym
1.	<i>Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.</i>	Edukacja w środowisku przyrodniczym to możliwości wielokierunkowej, nieskrępowanej aktywności dzieci, której podstawą jest samodzielne doświadczanie angażujące dzieci fizycznie, poznawczo, emocjonalnie i społecznie. Wszystkie zadania przedszkola można realizować na zewnątrz budynku, w środowisku przyrodniczym.
2.	<i>Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.</i>	Dzieci mają tam możliwość zabawy, aktywnego rozwoju, a zadaniem dorosłych jest zapewnienie im poczucia bezpieczeństwa w uważności i szacunku do ich potrzeb rozwojowych.
3.	<i>Wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.</i>	Środowisko naturalne oferuje niezliczone możliwości rozwijania integracji sensorycznej obejmującej wszystkie zmysły, a stała obecność w środowisku przyrodniczym oferuje bodźce dla rozwoju poznawczego.
4.	<i>Zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc</i>	Podstawowe zasady uczestnictwa dzieci zakładają dobrowolność, uważność na jednostkowe potrzeby, szacunek do różnorodności, które wprost wynikają z

	<i>dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.</i>	akceptacji życia w przyrodzie.
5.	<i>Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań.</i>	Zasady wychowawcze zakładają wspieranie samodzielnej eksploracji i kształtowania u dzieci umiejętności samopoznania, uważności na własne i cudze potrzeby oraz świadomości swoich możliwości i przekraczania ograniczeń.
6.	<i>Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie.</i>	Każde dziecko może rozwijać swoje indywidualne pasje i dzielić je z bliskimi mu osobami.
7.	<i>Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym.</i>	Życie w środowisku przyrodniczym w naturalny sposób usprawnia dzieci, przygotowuje je do samodzielności i wdraża w nawyki prozdrowotne. Dzieci są wychulone na bezpieczeństwo swoje i innych oraz uczą się właściwej oceny ryzyka.
8.	<i>Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających się w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.</i>	Regularne funkcjonowanie w środowisku przyrody przygotowuje dzieci do uważności na emocje i potrzeby całego środowiska – nie tylko ludzi, ale też zwierząt i roślin.
9.	<i>Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.</i>	W przyrodzie budowanie wrażliwości estetycznej odbywa się w naturalny sposób. Piękno natury, jej zmienności i bogactwo jest inspiracją dla wszelkich przejawów twórczości dzieci.
10.	<i>Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.</i>	Istotą i treścią edukacji w przyrodzie jest wprost umożliwienie dzieciom swobodnej eksploracji przyrody i ukształtowania w dzieciach trwałych postaw szacunku i wrażliwości na środowisko, jakie je otacza.
11.	<i>Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy.</i>	Nauczyciele stwarzają dzieciom możliwości działań twórczych i konstrukcyjnych, wspierają planowanie i prowadzenie projektów badawczych przez dzieci, których punktem wyjścia są obserwacje i doświadczenia w przyrodzie.
12.	<i>Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.</i>	Rodzice jako osoby najbliższe w środowisku dziecka są filarem, na którym opiera się współpraca dla rozwoju dzieci. Zadaniem nauczycieli jest dążenie do uzyskania jak największej zgodności wartości wychowawczych z rodzicami.
13.	<i>Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.</i>	Wartością podstawową jest szacunek i uważność dla wszystkich istot i elementów środowiska dzieci. W ramach pracy wychowawczej wdrażane są normy szacunku dla życia i współistnienia.

14.	<i>Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.</i>	Nauczyciele i wychowawcy wykorzystują zmienność i naturalne przemiany zachodzące w przyrodzie do poruszania z dziećmi nowych zagadnień. Wszelkie zjawiska są bliskie dzieciom, ponieważ wynikają z ich codziennego doświadczania.
15.	<i>Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.</i>	Zadaniem nauczycieli jest stałe wspieranie uczenia się dzieci nowych umiejętności, pogłębiania wiedzy, zarówno przez rozmowy, jak i stwarzanie warunków do samodzielnego uczenia się.
16 i 17	<i>Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.</i>	

Efekty edukacji

Podstawa programowa określa efekty uczenia się dzieci – czyli umiejętności, wiedzę i postawy, jakie powinno wykształcić dziecko kończąc edukację przedszkolną. Ważne wydaje się zaznaczenie, że podstawa programowa nie określa, jakie powinny być stadia rozwoju tych umiejętności, a jedynie (dość ogólnie) ich finalny obraz. Poniżej przedstawiamy propozycje sytuacji wychowawczych i edukacyjnych umożliwiających uzyskanie efektów przewidzianych w podstawie programowej.

Obszar rozwoju dziecka	Efekty edukacji zapisane w podstawie programowej	Propozycje realizacji w Edukacji na wychodnym
Fizyczny obszar rozwoju dziecka	1. <i>zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;</i>	Wpieranie dzieci w samodzielności podczas czynności higienicznych, udzielanie pomocy w odpowiedzi na wyraźnie zgłoszoną potrzebę, stworzenie możliwości organizacyjnych do regularnego mycia/dezynfekcji rąk.
	2. <i>wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;</i>	Systematyczne stwarzanie okazji dzieciom do samodzielnego ubierania i rozbierania się, dbania o własne rzeczy.
	3. <i>spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;</i>	Organizacja spożywania posiłków (też np. przyjęć urodzinowych i uroczystości przedszkolnych) w środowisku przyrodniczym – dbałość o estetykę, spokój i kulturę jedzenia, wspólne celebrowanie posiłków, ew. wspólne przygotowywanie posiłków.
	4. <i>komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;</i>	Zapewnienie uważności na komunikowane przez dzieci potrzeby związane z ich aktywnością, uzgadnianie zasad i czasu odpoczynku, szacunek dla potrzeb.
	5. <i>uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;</i>	Realizowane w ciągu całego dnia przedszkolnego, zarówno na etapie dochodzenia do terenów w lesie, jak i podczas działań dzieci na miejscu. Dzieci wdrożone są do codziennego wędrowania, biegają swobodnie, przechodzą przez przeszkody, zapoznają się z różnymi powierzchniami, różnym nachyleniem terenu, wdrapują się na drzewa, uczestniczą też w zorganizowanych zabawach ruchowych. Zadaniem nauczycieli jest zapewnienie podstawowego bezpieczeństwa, wdrożenie zasad korzystania z terenów przyrodniczych i uwrażliwienie dzieci na ich bezpieczeństwo.
	6. <i>inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;</i>	Zabawy konstrukcyjne i budowanie odbywają się prawie wyłącznie w oparciu o materiały naturalne znalezione przez dzieci na miejscu lub dostarczone przez nauczyciela.
	7. <i>wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów, jedną ręką i oburącz, matych przedmiotów z</i>	Obowiązkiem nauczycieli jest wdrożenia dzieci do obowiązku utrzymania miejsca zabawy w porządku i staranności w jak najmniejszym zaburzeniu środowiska naturalnego.

	<i>wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;</i>	Umiejętności motoryki małej, kształtowanie chwytu dłoni odbywa się podczas zbierania okazów natury, prac ogrodowych (pielenie, sadzenie, wyrywanie), rysowania na ziemi, nawlekania, przeplatania i tworzenia różnorodnych kompozycji z roślin i kamieni oraz porządkowania terenu.
	<i>8. wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;</i>	Stała aktywność fizyczna, wspinanie się, siadanie na różnych powierzchniach wzmacnia mięśnie szkieletowe, ich sprężystość i siłę, co umożliwia utrzymanie prawidłowej postawy ciała.
	<i>9. wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.</i>	Uważność na różnorodne wyzwania i koordynacja wzrokowo-ruchowa kształtowana jest dzięki stałej aktywności w zróżnicowanym środowisku naturalnym. Dzieci wykonują różne zadania wymagające sprawności i koordynacji wzrokowo-ruchowej (odczytywanie znaków, stosowanie symboli dla oznaczenia różnych czynności, zabawy typu podchody, tworzenie podpisów w kolekcjach i zbiorach).
Emocjonalny obszar rozwoju dziecka	<i>1. rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;</i>	Podstawowym narzędziem pomagającym dzieciom w rozwoju świadomości i samoregulacji emocjonalnej jest relacja nauczycieli z dziećmi oparta na szacunku i uważności dla uczuć dziecka.
	<i>2. szanuje emocje swoje i innych osób;</i>	Praca wychowawcza i opiekuńcza w Edukacji na Wychodnym koncentruje się na rozwijaniu świadomości dzieci i umiejętności regulowania własnych potrzeb w tym emocjonalnych. Dzieci mają się czuć bezpiecznie aby rozwijały poczucie integralności cielesnej, podejmowały decyzje związane ze swoim ciałem i z jego potrzebami, poznawały siebie i swoje granice.
	<i>3. przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;</i>	Nauczyciele stosują styl komunikacji z dziećmi rozwijający ich umiejętność wyrażania i nazywania emocji oraz szukania sposobów wyrażania trudnych emocji za pomocą akceptowalnych środków (np. „Nie rozumiem tego – wyjaśnijcie mi, proszę”, „Jak możesz wyrazić to co czujesz?”). Zorganizowanie porannego i popołudniowego spotkania w kręgu jest klamrą określającą aktywności zorganizowane w ramach programu. Tematyka spotkań w kręgu może być różnorodna (od dzielenia się tym, co się zdarzyło, przez planowanie zadań przez dzieci, omawianie spraw wychowawczych, dyskusje na tematy wybrane przez nauczyciela i dzieci). Dzieci mają okazję do przedstawiania swoich uczuć i emocji. Mają możliwość słuchania i bycia słuchanym, kiedy mówią o ważnych dla siebie sprawach.
	<i>4. przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;</i>	Dzięki rozmowom, opowieściom, bajkom i opowiadanym historiom dzieci uczą się rozpoznawać, nazywać i szanować emocje innych – kształtując podstawy empatii.
	<i>5. rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie</i>	Rozstania z rodzicami odbywają się na wspólnie ustalonych zasadach. Dzieci, które mają

	<i>bywa dłuższe lub krótsze;</i>	możliwość wypracowania rytuałów związanych z pożegnaniem rozwijają umiejętności kończenia, domykania ważnych spraw. Danie dzieciom szansy współdziałania w pożegnaniu jest wyrazem szacunku dla ich potrzeb i uczuć.
	<i>6. rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;</i>	Przebywanie w warunkach zmieniającej się przyrody rozwija umiejętność radzenia sobie w sytuacjach związanych ze zmianą, radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Zwiększa świadomość stanów emocjonalnych. Daje okazje do samodzielnego rozwiązywania problemów i mierzenia się z trudnościami, rozwija odporność na stres, umiejętność kończenia zadań, nawet jeśli napotyka się na trudności.
	<i>7. szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;</i>	Dzieci obcując z przyrodą mają niezliczone okazje odczuwania radości, zachwytu nad naturą, rozwijają wrażliwość na piękno. Mogą doświadczać poczucia wolności i mocy, mają szansę doświadczać poczucia harmonii i spokoju, uczą się słuchać i odbierać bodźce w ciszy.
	<i>8. zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;</i>	Dzięki zabawom swobodnym w grupie z innymi dziećmi mają one możliwość angażowania się emocjonalnie, uczenia się rozpoznawania własnych popędów i potrzeb, a jednocześnie powstrzymywania i negocjowania ich zaspokojenia. Sytuacje, kiedy dziecko musi poczekać na swoją kolej rozwija samokontrolę emocjonalną.
	<i>9. wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;</i>	Bezpośredni kontakt z żywymi istotami (ludźmi, zwierzętami, roślinami) i pełna uważności komunikacja nauczycieli z dziećmi powoduje ukształtowanie się podstaw empatii – współodczuwania stanów, jakie przeżywają inni.
	<i>10. dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;</i>	
	<i>11. dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.</i>	
Spoleczny obszar rozwoju dziecka	<i>1. przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;</i>	Akcentuje się wartość szacunku dla każdej istoty i umiejętności współistnienia w środowisku. Realizacja projektów grupowych i indywidualnych stwarza dzieciom okazje do budowania poczucia własnej wartości opierającej się na kompetencjach, sprawczości i satysfakcji własnej z osiągniętych celów.
	<i>2. odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;</i>	Jedną z ważniejszych dyspozycji kształtowanych w okresie przedszkolnym jest umiejętność współpracy działania na wspólnym polu. Wymaga ona po pierwsze dostrzegania i doceniania zalet (zasobów) oraz praw innych osób (istot), a po drugie uwzględniania tych istot we wspólnych planach. Nauczyciele wspierają komunikowanie swoich potrzeb i oczekiwań przez dzieci oraz wysłuchiwanie przez nie perspektywy innych.
	<i>3. posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;</i>	Dzięki spotkaniom grupowym i indywidualnej komunikacji dzieci uczą się uważności na innych, rozpoznawania i nazywania wartości dobrego współistnienia społecznego oraz dostosowania
	<i>4. używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;</i>	
	<i>5. ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i</i>	

	<p><i>zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziela z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;</i></p> <p>6. <i>nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;</i></p> <p>7. <i>respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;</i></p> <p>8. <i>obdarza uwagą inne dzieci i osoby dorosłe;</i></p> <p>9. <i>komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.</i></p>	<p>swoich planów do możliwości i planów innych osób.</p> <p>Wspólnie ustalane są normy i zasady dotyczące współżycia z innymi dziećmi, ale też współżycia w środowisku.</p> <p>W praktycznych sytuacjach dzieci wdrażają się w obowiązki dotyczące zarówno swoich spraw, jak i spraw grupy (np. sprzątanie po sobie w lesie, nie niszczenie, pilnowanie swoich rzeczy, pomoc w organizacji spotkań, posiłków).</p>
Poznać obszar rozwoju dziecka	<p>1. <i>wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;</i></p>	<p>Dzieci spontanicznie i w sposób zorganizowany odtwarzają przeżywane doświadczenia przez tworzenie kolekcji, modeli zjawisk, dokumentowanie ich za pomocą rysunków, fotografii, piosenek i przedstawień. Dzielą się nimi ze sobą, nauczycielami i rodzicami.</p>
	<p>2. <i>wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;</i></p>	<p>Rozwój językowy dzieci w Edukacji na Wychodnym opiera się przede wszystkim o komentowanie i rozmawianie o bieżących doświadczeniach (emocjach, wrażeniach, spostrzeżeniach, problemach do rozwiązania, pytaniach, na które nie ma odpowiedzi). Odbywa się z jednej strony w naturalny sposób – poprzez rozmowy dzieci między sobą i z nauczycielami, z drugiej strony wspomagany jest przez nauczyciela, który będąc w kontakcie z dziećmi rozwija interesujące je tematy i problemy wzbogacając język i stymulując wypowiedzi dzieci.</p>
	<p>3. <i>odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;</i></p>	<p>Ważnym czasem dla rozwoju językowego dzieci są wspólne spotkania dzieci z całą grupą w kręgu. Dzieci podejmują rozmowę, dzielą się swoimi myślami, mają możliwość opowiedzenia na forum własnej historii. Nauczyciele dbają o to, żeby każde dziecko miało możliwość wypowiedzenia się albo na forum, albo (jeśli nie są jeszcze gotowe) indywidualnie.</p>
	<p>4. <i>rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;</i></p>	<p>Nauczyciele zauważają i wspierają eksperymenty i żarty językowe oraz twórczość dzieci (szukanie rymów, układanie wierszy i piosenek). Opowiadanie bajek, snucie opowieści i zabawy</p>
	<p>5. <i>odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola,</i></p>	

<p><i>objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;</i></p>	<p>w wymyślony świat uwrażliwia dzieci nie tylko na kulturę słowa, ale pozwala rozróżniać to, co jest realne i możliwe do sprawdzenia od tego, co fikcyjne.</p> <p>Realizacja projektów twórczych oraz zaangażowanie dzieci w badanie przyrody stymuluje je do rozwijania języka i różnego sposobu przekazywania znaczeń. Dzieci zapoznają się z symbolami, znakami, podejmują próby pisania i czytania, m. in. przez pisanie zasad, zaproszeń, plakatów, podpisywanie okazów w kolekcji oraz studiowanie albumów przyrodniczych, map i innych publikacji.</p>
<p>6. <i>wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;</i></p>	
<p>7. <i>eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu,</i></p>	<p>W ramach zajęć w przyrodzie dzieci mają możliwość odbierania i przeżywania bardzo wielu bodźców dźwiękowych (szum drzew, deszczu, wiatru, głosy ptaków i innych zwierząt, trzaskanie, trzeszczenia, przelewanie, kląskanie itd.) Te dźwięki uwrażliwiają dzieci na bodźce słuchowe i inspirują do ekspresji twórczej.</p> <p>Dzieci mogą robić samodzielnie instrumenty muzyczne, wspólnie i indywidualnie muzykować. Mogą też nagrywać dźwięki i muzykę.</p> <p>Nauczyciele przekazują dzieciom zamiłowanie do muzykowania śpiewając z nimi piosenki dziecięce, harcerskie, o tematyce przyrodniczej oraz ludowe. Możliwe jest zapraszanie muzykujących gości i śpiewanie wspólne przy ognisku.</p>
<p>8. <i>wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;</i></p>	<p>Dzieci mogą i powinny samodzielnie (lub z niewielką pomocą nauczyciela) dokumentować własną pracę i doświadczenia. Nauczyciele powinni mieć świadomość, że zastosowanie symboli (w tym liter) jest praktycznym i pożądanym kanałem komunikacji dziecka z innymi. W związku z tym dzieci mają możliwość reprezentacji tego co chcą wyrazić za pomocą znaków, którym nadają znaczenie. Niezbędne materiały na których dzieci mogą rysować i pisać (papier, kora liście, kamienie) oraz przybory pisarskie (kreda, ołówek, węgiel, pędzle) i farby (naturalne i kupione) są w stałym dostępie, tak, aby dzieci mogły z nich korzystać wtedy, kiedy tego potrzebują.</p>
<p>9. <i>czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;</i></p>	<p>Dzieci mają okazje (stworzone przez nauczyciela lub wynikające z dynamiki zdarzeń w ciągu dnia) do czytania prostych słów – ogłoszeń, napisów, podpisów pod rysunkami. Mogą też odczytywać i nazywać znaczenia znaków (np. drogowych lub umieszczonych w lesie).</p>

<p>10. wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowiacz, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;</p>	<p>Dzieci z pomocą nauczycieli kształtują świadomość tego, gdzie się znajdują i umiejscowienie własnej okolicy w szerszym kontekście geograficznym. Poznanie własnej okolicy odbywa się w bezpośredni i dogłębny sposób przez codzienne wyprawy. Dzieci są też zapoznawane z mapami najbliższej okolicy oraz innych miejsc w Polsce.</p>
<p>11. wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;</p>	<p>Podczas zabaw swobodnych oraz zajęć badawczych – samodzielnych i wspieranych przez nauczycieli – dzieci mają okazje do tworzenia kolekcji i zbiorów, co kształtuje w nich umiejętności szeregowania, grupowania i klasyfikowania obiektów oraz wyczula je na różnorodne kształty geometryczne.</p>
<p>12. klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);</p>	<p>Dzieci mają wiele okazji do porównywanie wielkości, kształtów, ciężarów, właściwości fizycznych różnych przedmiotów oraz eksperymentowania z nimi (toczenie, wytrzymałość, giętkość, rozpuszczanie, unoszenie się na wodzie, topnienie, zamrażanie).</p>
<p>13. eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;</p>	<p>Dzieci mają orientację w terenie, ponieważ jest ona niezbędna do codziennego życia. Nie tylko potrafią ustalać położenie przedmiotów w stosunku do innych i uczą się rozróżniać stronę lewą i prawą, ale też próbują ustalić strony świata stosując własne obserwacje oraz narzędzia (kompas).</p>
<p>14. określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;</p>	<p>W Edukacji na Wychodnym przeliczanie elementów zawsze odbywa się na konkretnych elementach i jest ściśle związane z kontekstem i potrzebami dzieci. Okazje do przeliczania są nieustannie możliwe, a dzieci chętnie to robią wykraczając często poza liczenie do 10.</p>
<p>15. przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;</p>	<p>Dzieci włączone w rytm przyrody mają okazje posługiwania się nazwami pór roku i miesięcy oraz pojęciami dotyczącymi następstwa czasu (wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, za chwilę, za 5 minut). Włączenie w rytm przyrody daje ponadto głębsze wczucie się w pojęcie czasu i jego upływu („jak słońce zajdzie za górkę”, „to drzewo już jest bardzo stare”).</p>
<p>16. posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;</p>	
<p>17. rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach,</p>	<p>Nauczyciele mogą wspólnie z dziećmi planować zakup pomocy do zajęć lub roślin do sadzenia.</p>

<p><i>porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;</i></p>	
<p>18. <i>posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;</i></p>	<p>Cała edukacja przyrodnicza odbywa się nieprzerwanie przez cały rok i znacznie wykracza poza założone podstawy. Dzieci mają regularnie okazje do bezpośredniego poznawania i przeżywania zjawisk przyrodniczych, obserwują rozwój roślin w ciągu roku, życie zwierząt, obieg wody w przyrodzie, zmiany światła, wilgotności, temperatury. Uczą się rozpoznawać znaki i przewidywać zmiany w przyrodzie. Zaznajamiają się z roślinami jadalnymi (ziola, owoce, grzyby), uczą się zachowywać bezpieczeństwo przy korzystaniu z dóbr przyrody. Wspólnie przyrządzają niektóre posiłki (sałatki, napoje). Znają nazwy drzew i roślin w okolicy i rozpoznają je. Studiują tropy i ślady zwierząt. Wzrasta ich świadomość ekologiczna.</p>
<p>19. <i>podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;</i></p>	<p>Poszukiwanie informacji pogłębiającej wiedzę o zaobserwowanych zjawiskach i istotach w naturze. Wspólne i indywidualne projekty zagospodarujące przestrzeń przyrodniczą (szałas, tany, domki, schronienia dla różnych stworzeń).</p>
<p>20. <i>wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;</i></p>	<p>Dzięki ścisłej współpracy z rodzicami są wykorzystywane możliwości prezentowania przez rodziców, dziadków lub inne bliskie dorosłe osoby swoich umiejętności, wiedzy i doświadczeń. Dzieci mają też okazje poznać dokładnie zawody osób, które spotykają podczas swoich wędrówek oraz projektów badawczych związanych z przyrodą (leśnik, rolnik, ogrodnik, biolog, ekolog).</p>
<p>21. <i>rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;</i></p>	<p>Dzieci są zaznajamiane ze słownictwem i zabawami w języku nowożytnym – zapoznają się z oznaczeniami zwierząt i roślin, które obserwują, mają możliwość śpiewania piosenek i zabaw w jęz. obcym. Jeśli w grupie są dzieci z mniejszości narodowych lub dzieci, dla których jęz. polski jest drugim językiem, to nauczyciele wykorzystują to jako zasób wzbogacający świadomość językową wszystkich dzieci. Współpracują z rodzinami tych dzieci dla lepszej integracji i włączania wszystkich dzieci w kulturę i zwyczaje innych narodów, zwłaszcza związaną z kontekstem przyrodniczym.</p>
<p>22. <i>reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych</i></p>	

	<p><i>np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;</i></p>	
23.	<p><i>reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej– kaszubskiej.</i></p>	

Warunki i sposób realizacji zadań

Warunki i sposób realizacji – podstawa programowa	Komentarz – warunki realizacji programu w Edukacji na Wychodnym
<p><i>1. Zgodnie z zapisami dotyczącymi zadań przedszkola nauczyciele organizują zajęcia wspierające rozwój dziecka. Wykorzystują do tego każdą sytuację i moment pobytu dziecka w przedszkolu, czyli tzw. zajęcia kierowane i niekierowane. Wszystkie doświadczenia dzieci płynące z organizacji pracy przedszkola są efektem realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zajęcia kierowane, jak i czas spożywania posiłków, czas przeznaczony na odpoczynek i charakter tego odpoczynku, uroczystości przedszkolne, wycieczki, ale i ubieranie, rozbieranie. Bardzo ważna jest samodzielna zabawa.</i></p>	<p>Wszystkie zajęcia – zarówno zabawy swobodne, czynności codzienne (higiena, toaleta, jedzenie, porządkowanie, odpoczynek) czy zajęcia wspierane przez nauczyciela a prowadzone przez dzieci w otoczeniu przyrodniczym (np. projekty badawcze), jak i zajęcia kierowane przez nauczyciela – mają podobną wagę edukacyjną.</p>
<p><i>2. Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego organizacja zajęć na świeżym powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej.</i></p>	<p>Dzieci mają ogromną potrzebę nieskrępowanego ruchu i zabaw swobodnych, które w czasie Wychodnego są podstawą aktywności. Zabawy ruchowe – w większości swobodne, wspólne wędrowanie, pokonywanie przeszkód – odbywają się w warunkach naturalnych.</p>
<p><i>3. Nauczyciele, organizując zajęcia kierowane, biorą pod uwagę możliwości dzieci, ich oczekiwania poznawcze i potrzeby wyrażania swoich stanów emocjonalnych, komunikacji</i></p>	<p>Zainteresowania, oczekiwania, potrzeby wiedzy i kompetencji mają być inspiracją dla nauczyciela do wprowadzania czy nakierowania dzieci na nowe, nieznanne im</p>

<p><i>oraz chęci zabawy. Wykorzystują każdą naturalnie pojawiającą się sytuację edukacyjną prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Sytuacje edukacyjne wywołane np. oczekiwaniem poznania liter skutkują zabawami w ich rozpoznawaniu. Jeżeli dzieci w sposób naturalny są zainteresowane zabawami prowadzącymi do ćwiczeń czynności złożonych, takich jak liczenie, czytanie, a nawet pisanie, nauczyciel przygotowuje dzieci do wykonywania tychże czynności zgodnie z fizjologią i naturą pojawiania się tychże procesów.</i></p>	<p>ścieżki i obszary wiedzy. Nauczyciele uwzględniają w swoich planach możliwości i zainteresowania dzieci.</p>
<p><i>4. Przedszkole jest miejscem, w którym poprzez zabawę dziecko poznaje alfabet liter drukowanych. Zabawa rozwija w dziecku oczekiwania poznawcze w tym zakresie i jest najlepszym rozwiązaniem metodycznym, które sprzyja jego rozwojowi. Zabawy przygotowujące do nauki pisania liter prowadzić powinny jedynie do optymalizacji napięcia mięśniowego, ćwiczeń planowania ruchu przy kreśleniu znaków o charakterze literopodobnym, ćwiczeń czytania liniatury, wodzenia po śladzie i zapisu wybranego znaku graficznego. W trakcie wychowania przedszkolnego dziecko nie uczy się czynności złożonych z udziałem całej grupy, lecz przygotowuje się do nauki czytania i pisania oraz uczestniczy w procesie alfabetyzacji.</i></p>	<p>Tworzenie sytuacji edukacyjnych, w których dzieci będą mogły w bezpośredni sposób powiązać sens czytania i pisania z kontekstem i znaczeniem. Dzieci piszą to, co jest im potrzebne (ogłoszenia, opisy okazów, podpisy) i czytają to, co je interesuje i co jest dla nich ważne.</p>
<p><i>5. Nauczyciele diagnozują, obserwują dzieci i twórczo organizują przestrzeń ich rozwoju, włączając do zabaw i doświadczeń przedszkolnych potencjał tkwiący w dzieciach oraz ich zaciekawienie elementami otoczenia.</i></p>	<p>Obserwacja, rozumienie potrzeb dzieci i w odpowiedzi na to organizowania przestrzeni edukacyjnej jest podstawową umiejętnością nauczycieli podczas Wychodnych. Bez zrozumienia i refleksji dotyczącej aktualnych potrzeb konkretnych dzieci nie ma sensu planowanie pracy pedagogicznej.</p>
<p><i>6. Współczesny przedszkolak funkcjonuje w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu, stąd przedszkole powinno stać się miejscem, w którym dziecko otrzyma pomoc w jego rozumieniu.</i></p>	<p>Przebywanie wraz z dziećmi w warunkach naturalnych, gdzie przemiany następują szybko i są ze sobą powiązane uwrażliwia, ale też przygotowuje dzieci do życia w złożonym i zmieniającym się świecie. Rolą nauczycieli jest pomoc dzieciom w zrozumieniu, zaakceptowaniu środowiska ich życia oraz rozwinięcie umiejętności adaptacyjnych.</p>
<p><i>7. Organizacja zabawy, nauki i wypoczynku w przedszkolu oparta jest na rytmie dnia, czyli powtarzających się systematycznie fazach, które pozwalają dziecku na stopniowe zrozumienie pojęcia czasu i organizacji oraz dają poczucie bezpieczeństwa i spokoju, zapewniając mu zdrowy rozwój.</i></p>	<p>Stały rytm dnia, rytuały i stałość wybranych aktywności (np. rytuały związane z posiłkiem, wspólne spotkania w kręgu, stałe zajęcia w kolejne dni tygodnia), tak samo jak obserwowany rytm natury są w Edukacji na Wychodnym osnową, na której buduje się poczucie bezpieczeństwa, przewidywalności i poczucia czasu – jego upływu, trwania i przemijania.</p>
<p><i>8. Pobyt w przedszkolu jest czasem wypełnionym zabawą, która pod okiem specjalistów</i></p>	<p>Swobodne zabawy dzieci: tematyczne, konstrukcyjne, ruchowe, zabawy</p>

<p><i>tworzy pole doświadczeń rozwojowych budujących dojrzałość szkolną. Nauczyciele zwracają uwagę na konieczność tworzenia stosownych nawyków ruchowych u dzieci, które będą niezbędne, aby rozpocząć naukę w szkole, a także na rolę poznawania wielozmysłowego. Szczególne znaczenie dla budowy dojrzałości szkolnej mają zajęcia rytmiki, które powinny być prowadzone w każdej grupie wiekowej oraz gimnastyki, ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń zapobiegających wadom postawy.</i></p>	<p>badawcze na wolnym powietrzu i gry zespołowe wypełniają większą część czasu dzieci podczas Wychodnego. Dzieci mają nieskrępowane niczym możliwości rozwoju wszechstronnego ruchu kształtującego ich siłę, prawidłowe nawyki ruchowe, sprawność i odporność na zmęczenie fizyczne. Umożliwia to regulowanie i niwelowanie ew. wad postawy, które mogłyby być przeszkodą po rozpoczęciu nauki w szkole.</p>
<p><i>9. Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego oraz opracowują diagnozę dojrzałości szkolnej dla tych dzieci, które w danym roku mają rozpocząć naukę w szkole.</i></p>	<p>Rodzice są dla dzieci najważniejszymi osobami. Współpraca z rodzicami i utrzymywanie z nimi kontaktu jest niezbędna dla prawidłowej realizacji programu. Rodzice i przedszkole muszą dążyć do uspojniania systemów wychowawczych i swojego stosunku do szeroko pojętej ekologii. Rodzice są informowani o postępach dzieci, nauczyciele przekazują im diagnozę dojrzałości szkolnej i wykorzystują spostrzeżenia rodziców w swojej pracy z dziećmi.</p>
<p><i>10. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym powinno być włączone w różne działania realizowane w ramach programu wychowania przedszkolnego i powinno odbywać się przede wszystkim w formie zabawy. Należy stworzyć warunki umożliwiające dzieciom osłuchanie się z językiem obcym w różnych sytuacjach życia codziennego. Może to zostać zrealizowane m.in. poprzez kierowanie do dzieci bardzo prostych poleceń w języku obcym w toku różnych zajęć i zabaw, wspólną lekturę książeczek dla dzieci w języku obcym, włączanie do zajęć rymowanek, prostych wierszyków, piosenek oraz materiałów audiowizualnych w języku obcym. Nauczyciel prowadzący zajęcia z dziećmi powinien wykorzystać naturalne sytuacje wynikające ze swobodnej zabawy dzieci, aby powtórzyć lub zastosować w dalszej zabawie poznane przez dzieci słowa lub zwroty.</i></p>	
<p><i>Dokonując wyboru języka obcego nowożytnego, do posługiwania się którym będą przygotowywane dzieci uczęszczające do przedszkola lub innej formy wychowania przedszkolnego, należy brać pod uwagę, jaki język obcy nowożytny jest nauczany w szkołach podstawowych na terenie danej gminy.</i></p>	
<p><i>11. Aranżacja przestrzeni wpływa na aktywność wychowanków, dlatego proponuje się takie jej zagospodarowanie, które pozwoli dzieciom na podejmowanie różnorodnych form działania. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kącików zainteresowań. Jako stałe proponuje się kąciki: czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy. Jako</i></p>	<p>Dzieci dużo czasu spędzają na powietrzu – w ogrodzie czy lesie, a więc możliwe jest wydzielenie przestrzeni, która spełniać będzie określone funkcje (dla działań artystycznych, konstrukcyjnych, czytelniczych lub relaksu). Nie ma potrzeby wydzielenia kącika przyrodniczego.</p>

<p><i>czasowe proponuje się kącki związane z realizowaną tematyką, świętami okolicznościowymi, specyfiką pracy przedszkola.</i></p>	
<p><i>12.Elementem przestrzeni są także zabawki i pomoce dydaktyczne wykorzystywane w motywowaniu dzieci do podejmowania samodzielnego działania, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowania do prowadzenia własnych eksperymentów. Istotne jest, aby każde dziecko miało możliwość korzystania z nich bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.</i></p>	<p>Zabawki i inne pomoce edukacyjne mają w Edukacji na Wychodnym znaczenie użytkowe (dzieci z ich pomocą realizują swoje cele i projekty) lub osobiste (np. przytulanki). Wiele zabawek dzieci robią samodzielnie lub z pomocą nauczycieli, co wzmacnia ich poczucie sprawczości i powoduje, że bawią się tym, co je rozwija i czego potrzebują.</p>
<p><i>13.Elementem przestrzeni w przedszkolu są odpowiednio wyposażone miejsca przeznaczone na odpoczynek dzieci (leżak, materac, mata, poduszka), jak również elementy wyposażenia odpowiednie dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.</i></p>	<p>Odpoczynek jest indywidualną potrzebą każdego dziecka. Dzieci mają możliwość odpoczynku w trakcie dnia na materacach, hamakach, matach. Dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych zapewnione są indywidualne warunki do odpoczynku (np. wózek).</p>
<p><i>14.Estetyczna aranżacja wnętrza umożliwia celebrowanie posiłków (kulturalne, spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się sztucami), a także możliwość wybierania potraw przez dzieci (walory odżywcze i zdrowotne produktów), a nawet ich komponowania.</i></p>	<p>W Edukacji na Wychodnym spokojne spożywanie posiłku, zgodnie z naturalnym rytmem jest ważną częścią dnia. Niezależnie od tego, czy dzieci mają własne jedzenie, czy jest ono centralnie zamawiane, dzieci i nauczyciele jedzą razem, a dzieci współdziałają przy przygotowaniu i sprzątanu. Dużą wartością są też posiłki, które przygotowują dzieci podczas specjalnych zajęć kulinarnych – często z wykorzystaniem darów natury.</p>
<p><i>15.Aranżacja wnętrza umożliwia dzieciom podejmowanie prac porządkowych, np. po i przed posiłkami, po zakończonej zabawie, przed wyjściem na spacer.</i></p>	<p>Dzieci są odpowiedzialne za przestrzeń, w której spędzają czas, dlatego sprząkanie i porządkowanie miejsca, w którym się bawiły jest nieodzownym elementem ich aktywności.</p>